

ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE HİZMET BAKIMINDAN ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ UYGULAMASINA GENEL BİR BAKIŞ

Hülya PEHLIVAN(*)

BÖLÜM I

Giriş

Eğitim sisteminin işlerlik kazanabilmesi pekçok etmene bağlıdır. Bu etmenlerden biri de öğretmendir. Kaya (1977: 182-183)'nın da belirttiği gibi "Öğretmenler önemli bir insan sermayesi stokunu temsil ederler ve onların eğitim sürecine katkıları kalkınma yönünden en önemli etkidir". Diğer bir deyişle, yetiştirilen öğretmenlerin niteliği ve niceliği ölçüsünde toplumsal kazanç elde edilecek ya da edilemeyecektir. Bundan dolayı öğretmen yetiştirme, temel bir sorun olarak karşımıza çıkmakta ve konuyla ilgili olarak genelde topluma, özelde öğretmen yetiştiren ve çalışan kurumlara önemli görevler düşmektedir.

Öğretmen yetiştirmedeki standartların yükselmesi bir anlamda öğretmenliğin meslek haline gelmesine bağlıdır. Akyüz (1987: 11) öğretmenliğin meslek haline gelmesinde meslek okullarının varlığının ve yüksek düzeyde mesleki bilgi verilmesinin önemli bir unsur olduğunu belirtirken, Bursalıoğlu (1987: 69)'da bir ülkede öğretmenliğin meslek oluşunun, devletin öğretmenlik için yetiştirme ve çalışma ölçütleri koymasıyla başlayabileceğini belirtmektedir.

Günümüz koşulları incelendiğinde, öğretmen yetiştirmede nitelik sorununun henüz tartışma konusu olduğu görülmektedir. Öğretimin kalitesinin artması, öğrenci başarısının ve toplumun mesleğe verdiği değer artması, nitelikli öğretmenlerin eğitime kazandırılmasıyla mümkün olabilir. Öğretmenlerin nitelikleri yetiştikleri kurumların niteliklerine büyük ölçüde bağlıdır. Bu nedenle, varolan meslek okullarının iyileştirilmesi ve amaca en uygun hale getirilmesi için söz konusu okulların programlarının, giriş ölçütlerinin ve öğretmen özelliklerinin öğretmen yetiştirmek üzere gerekli temelleri atmada ne derecede yeterli olduğunun belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi

Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Tarihi

Türk eğitim tarihi incelendiğinde, öğretmen yetiştirme amacına hizmet eden ve belli dönemlere özgü eğitim kurumlarının varolduğu görülecektir. Belli bir ihtiyacın sınırlarında yapılandırılmış bu eğitim kurumları gerek ekonomik, politik ve toplumsal; gerekse günün ihtiyaçlarına yanıt verememe gibi nedenlerden dolayı varlıklarını koruyamayarak ya tamamen ortadan kalkmışlar ya da kendinden sonra gelen sistemle bütünleşerek bir ölçüde süreklilik kazanmışlardır.

Öğretmen yetiştirme tarihi süreci içinde özellikle Anadolu öğretmen liselerinin oluşumuna yol açan bazı kurumlar vardır. Bu kurumlar; Rüştiyelere öğretmen yetiştiren ve süresi üç yıl olan "Darülmüallimin-i Rüşdi"; Rüştiye ve Sıbyan mekteplerine kadın öğretmen yetiştiren ve süresi Rüştiye kısmında üç, Sıbyan kısmında iki yıl olan "Darülmüallimat"; köy öğretmeni yetiştiren ve süresi beş yıl olan "Köy Enstitüleri"; ilkokullara öğretmen yetiştiren ve süresi ilkokul mezunları için altı, ortaokul mezunları için üç yıl olan "İlköğretmen Okulları"; öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına kaynak oluşturmak amacıyla yapılandırılan ve süresi ilkokul mezunları için altı, ortaokul mezunları için üç yıl olan "Öğretmen Liseleri"; öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına kaynak oluşturmak amacıyla yapılandırılan ve süresi ortaokul üzerine birinci yılı hazırlık olmak üzere dört yıl olan "Anadolu Öğretmen Liseleri"dir.

Öğretmen yetiştirme tarihinde de görüldüğü gibi, Anadolu öğretmen lisesi uygulamasına geçilinceye kadar bu okullarla ilgili çeşitli uygulamalar gündeme gelmiştir. Bu uygulamalardan beklenen sonucun elde edilememesi ilgilileri yeni çözüm arayışlarına yöneltmiştir. Ancak yeni çözüm arayışları da araştırma bulgularına dayandırılmamış, sadece M.E.B. yetkilileriyle bu kurumların günümüz koşullarındaki amacını, uygulamadaki durumu ile aksaklıklarını bilmeyen ve nesnel çözüm önerileri yerine geçmişe özlem duygularını dile getiren bir grup eğitimcinin görüşlerine dayandırılmış (M.E.B: 1988; M.E.B: 1989), sistemin içinde yer alan ve sistemi en iyi biçimde tanıyan öğretmenlerin görüşlerinden yararlanılmamıştır. Bu nedenle, bu araştırmada, öğretmen yetiştirme çabalarına katkı getireceği umularak Anadolu Öğretmen liselerinde görev yapan öğretmenlerin sistemin işleyişine ilişkin görüşleri elde edilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın amacı, Anadolu öğretmen liselerinde görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre; bu okullarda uygulanan programlarda, öğrenci seçme ve yönlendirmede ve öğretmenlerde bulunması gereken özelliklerin neler olduğunu belirlemektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin Anadolu öğretmen lisesi eğitim programlarının kapsamı ve geliştirilmesi konusundaki görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin Anadolu öğretmen liselerine öğrenci seçme ve yönlendirmede dikkat edilmesi gereken hususlar konusundaki görüşleri nelerdir?

3. Öğretmenlerin Anadolu öğretmen liselerinde görev yapan öğretmenlerde bulunması gereken özellikler konusundaki görüşleri nelerdir?

BÖLÜM II

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 1990-1991 yılında eğitim veren 47 Anadolu öğretmen lisesinde görev yapan 1057 öğretmen oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise halen Türkiye'nin değişik bölgelerinde eğitim veren 10 Anadolu öğretmen lisesinde görev yapan 195 öğretmen oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında kullanılan anket uzman önerilerinden yararlanılarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Anket; a) Kişisel bilgiler b) Eğitim programları c) Öğrencilerin seçimi ve yönetilmesi, d) Öğretmenlerde bulunması gereken özellikler olmak üzere dört bölümden oluşturulmuş ve toplam 38 soru sorulmuştur.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin Çözümlemesinde frekans (f) ve yüzde (%) değerleri kullanılmıştır. Birden çok yanıt istenen sorular ayrıca değerlendirilmiştir.

BÖLÜM III

BULGU VE YORUMLAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Birinci alt problemde öğretmenlerin Anadolu öğretmen liselerinde uygulanan eğitim programlarının kapsamı ve geliştirilmesi konusundaki görüşlerine başvurulmuştur. Bu alt probleme ilişkin olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

Anadolu öğretmen liselerinde uygulanacak programlar nasıl olmalıdır sorusuyla ilgili olarak, öğretmenlerden % 82'si Anadolu öğretmen liselerinde standart bir programın bulunması ve okulların bazı değişiklikler yapabilmesi gerektiği görüşünü benimsemektedir.

Anadolu Öğretmen lisesi ve genel lise programları arasında benzerlik olmalı mıdır sorusuna ilişkin olarak, öğretmenlerin % 79'unun Anadolu Öğretmen lisesi programlarındaki zorunlu dersler ile genel lise programlarındaki zorunlu derslerin aynı olması, seçmeli derslerin ise bu okulların amaçlarına uygun olarak farklılaşması gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Anadolu öğretmen lisesi programlarının düzenlenmesinde hangi alana ağırlık verilmelidir sorusundan elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin % 64'ü eşit ağırlıklı olarak Eğitim Bilimlerine, Sosyal, Fen, Yabancı Dil ve Sanat Eğitimine yer verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Anadolu öğretmen lisesi programlarındaki meslek bilgisi, alan bilgisi ve seçmeli derslerin ağırlığının ne olması gerektiğine ilişkin sorulardan, öğretmenlerden %34'ünün meslek bilgisi derslerinin ağırlığının % 20-30 arasında olması gerektiği, %34'ünün alan bilgisi derslerinin ağırlığının % 50-60 arasında olması gerektiği, %39'unun seçmeli derslerin ağırlığının % 20-30 arasında olması gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin % 69'u Anadolu öğretmen lisesi programlarında bulunan öğretmenlik bilgisi derslerinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin % 68'i Anadolu öğretmen lisesi programlarına Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Bireyi Tanıma Teknikleri, Öğrenme Psikolojisi gibi derslerin eklenmesi gerektiği görüşündedir.

Anadolu öğretmen liselerindeki program geliştirmeyle ilgili araştırma ve geliştirme etkinlikleri birinci derecede kim tarafında yürütülmelidir sorusu öğretmenlerin % 59'u tarafından, programı uygulayan okulun görüşleri alınarak, Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversite işbirliğiyle biçiminde yanıtlanmıştır.

Öğretmenlerin % 97'si Anadolu öğretmen lisesi programı ile öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının programları arasında paralellik sağlanması gerektiğine inanmaktadır.

Bu görüşlerin benimsenmesi aşağıdaki gibi yorumlanabilir:

Öğretmenler, öğrencilerin bilişsel giriş özelliklerinin yeterli olmaması, araç-gereç yetersizliği ve bazı derslerin programda gereğinden az ya da çok bulunması gibi nedenlerle standart programın uygulanamaması halinde okul yönetiminin özgirişimlerini kullanarak programda bazı değişiklikler yapmasını yararlı bulmaktadır. Böylece, okullar sadece uygulayıcı olmaktan çıkarak, yerine göre karar verme mekanizmasını hareket geçirici birimler olarak iş görebileceklerdir. Standart programlar ülke çapındaki tüm Anadolu öğretmen liselerine hitap ettiğinden, bu okulların genel özellikleri dikkate alınmakta, tek tek her okulun ihtiyacına yanıt verilememektedir. Programın uygulanması sırasında belli bir esneklik payı bırakılması sonucu tüm Anadolu öğretmen lisele-

ri arasında programların ortaklığı sağlanabileceği gibi, her bir okulun ihtiyaçları da karşılanabilecektir.

Günümüz koşullarında ortaöğretim kurumlarının birinci işlevi üniversiteye öğrenci hazırlamaktır. Okullar bu işlevi gerçekleştirdikleri ölçüde başarılı görülmektedir. Bu bağlamda, Anadolu öğretmen liselerinin de en önemli işlevinin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlamak olduğu söylenebilir. Anadolu öğretmen lisesi programlarındaki zorunlu derslerle genel lise programlarındaki zorunlu derslerin aynı olması halinde, Anadolu öğretmen lisesi öğrencileri de genel lise programlarında bulunan ve üniversiteye hazırlayıcı nitelikte olan dersleri alacak, böylece üniversiteye giriş sınavında uygulanan eğitim programlarından kaynaklanan bir eşitsizlik olmayacaktır. Seçmeli derslerin ise okulların amacını gerçekleştirici nitelikte yapılandırılması uygun görülmektedir.

Eğitim Bilimleri alanındaki dersler diğer alanlardaki dersler kadar önemli ve gerekli görülmektedir. Bu okullara yönelik-en önemli eleştirilerden biri, bu araştırmanın yapılmasından kısa bir süre öncesine kadar programlarında öğretmenlik bilgisiyle ilgili hiçbir dersin bulunmamasıdır. Elde edilen bulgular bu yönde bir ihtiyacın bulunduğunu göstermektedir. Bu nedenle Anadolu öğretmen lisesi programlarına öğretmenlik bilgisiyle ilgili dersler konularak öğrencilerin, gerek öğretmen eğitimi veren eğitim fakülteleri için gerekli temel bilişsel giriş davranışları kazanmaları gerekse olumlu tutum kazanmaları sağlanarak önemli bir ihtiyacın giderileceği söylenebilir.

Elde edilen bulgular, öğretmenlerin Anadolu öğretmen lisesi programlarında yer alması gereken meslek bilgisi, alan bilgisi ve seçmeli derslerin oranları konusundaki görüşlerinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin, bu derslerin oranları konusunda birbirine yakın görüşleri benimsedikleri söylenebilir.

Öğretmenler, Anadolu öğretmen lisesi programlarında son yapılan değişikliklerle yer alan öğretmenlik bilgisi derslerini gerekli görmektedir. Programda yer alan öğretmenlik bilgisi derslerinden memnun olmayan grup; Eğitim Tarihi, Çocuk Edebiyatı, Halk Eğitimi ve Toplum Kalkınması gibi dersleri diğer derslere göre daha az gerekli görmektedir. Bu grup, öğretmenliğe karşı ilgi ve tutum oluşturmada bu derslerin etkin bir rolünün olmayacağını düşünmüş olabilir.

Bulgulara göre, öğretmenler Anadolu öğretmen lisesi programlarına eklenmesi gereken öğretmenlik bilgisi derslerinin olduğunu düşünmektedirler. Eklenmesi gereken dersler; Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Bireyi Tanıma Teknikleri, Öğrenme Psikolojisi gibi psikoloji ağırlıklı derslerdir. Bu tür dersler, öğrencilerin insanın ve öğrenmenin doğasını anlamalarını sağlayabileceği gibi, öğretmenliğe karşı olumlu tutum geliştirip, öğretmenliği sevmelerine de yardımcı olabilecektir.

Anadolu öğretmen liselerindeki program geliştirmeye ilgili araştırma ve geliştirme etkinliklerinden birinci derecede M.E.B. ve üniversitenin sorumlu olması

gerektiği düşünölmektedir. Bu etkinliklerin yürütölməsi sırasında programı uygulayan okul ise, programa dönüt sağlayıcı niteliktedir. Bu durum öğretmenlerin M.E.B. ve üniversite işbirliğine güvendiklerini göstermektedir. Bunun en önemli nedeni, öğretmenlerin bu kurumları birer otorite olarak algılamaları ve sorunu daha iyi çözümlayebileceklerine inanmaları olabilir.

Anadolu öğretmen lisesi programlarıyla öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının programları arasında paralellik sağlanmasını öğretmenlerin tamama yakın bir bölümü istemektedir. Benzer programlardan geçerek öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına gelen öğrencilerin uyumları daha kolay olabilecektir. Öğrenciler, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına bilişsel ve duyuşsal hazır bulunuşluğa sahip olarak gelecekleri için öğretmen yetiştirmede daha az zaman ve emekle daha çok mesafe katedebilecektir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İkinci alt problemde öğretmenlerin, Anadolu öğretmen liselerine öğrenci seçme ve yöneltmede dikkat edilmesi gereken hususlar konusundaki görüşlerine başvurulmaktadır. Bu alt probleme ilişkin olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Bulgulara göre, öğretmenlerin % 65'i Anadolu öğretmen liselerine öğrenci seçmede güvenilirliği ve geçerliği kanıtlanmış çoktan seçmeli testler ve mülakatın kullanılması gerektiği görüşündedir.

Anadolu öğretmen liselerine öğrenci seçme görevini kim üstlenmelidir sorusunu öğretmenlerin % 58'i çoktan seçmeli test uygulamasını Milli Eğitim Bakanlığı, mülakatı ise Anadolu öğretmen liseleri yapmalıdır şeklinde yanıtlamışlardır.

Öğretmenlerin % 76'sı Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin parasız-yatılı eğitim görmeleri gerektiğini savunmaktadır.

Bulgular, öğretmenlerin % 74'ünün Anadolu öğretmen liselerinde karma eğitim uygulanması gerektiği görüşünde olduklarını ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin % 58'i Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin sadece öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönlendirilmesi gerektiği görüşündedir.

Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin birinci sınıftan itibaren öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönlendirilmesi gerektiğini savunanların oranı %78'dir.

Anadolu öğretmen liselerinde öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına geçiş nasıl sağlanmalıdır sorusuna ilişkin olarak, öğretmenlerin % 34'ü Anadolu öğretmen liselerinde belli branşlarda yetiştirilen öğrencilerin öğretmenler kurulu kararıyla yükseköğretimdeki aynı bölümlere sınavsız alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin % 79'u Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönltilmesindeki engellerin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarıyla işbirliği yapılarak kaldırılabileceğine inanmaktadır.

Öğretmenlerin % 66'sı Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal bakımdan gerekli niteliklerine sahip olmadığını düşünmektedir.

Öğretmenlerin 37'si Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin motivasyon yetersizlikleri bulunduğu görüşündedir.

Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin yetersizliklerinin giderilmesi için beş yıllık ilkokul eğitiminden sonra seçilmesi gerektiğini savunanların oranı % 33'tür.

Öğretmenlerin % 75'i öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının öğrenci kaynağının Anadolu öğretmen liseleri olması gerektiği görüşündedir.

Öğretmenlerin % 70'i Anadolu öğretmen liselerinin öğretmen yetiştirmeye olan katkısının, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının cazip hale getirilmesiyle artırılabilceği görüşünü benimsemektedir.

Bu görüşlerin benimsenmesi aşağıdaki gibi yorumlanabilir:

Anadolu öğretmen liselerine öğrenci seçmede güvenilirliği ve geçerliği kanıtlanmış testler ile mülakatın uygulanması halinde her bir ölçme yönteminin kendine özgü sınırlılıkları ortadan kaldırılarak daha güvenilir bir ölçme yapılabilecektir.

Çoktan seçmeli test uygulamasının M.E.B. tarafından merkezi sistemle yapılması yoluyla zaman emek ve maliyetten kazanç sağlanabileceği gibi, ölçmede objektiflik de sağlanabilecektir. Mülakatın Anadolu öğretmen lisesi tarafından yapılmasıyla da çoktan seçmeli testlerle yakalanamayan bazı istenmedik özelliklerin elenmesi mümkün olabilecektir. İki aşamalı seçme sistemiyle Anadolu öğretmen liseleri için en uygun öğrenciler seçilebilecektir. Bu görüşün kabul görmesindeki bir başka neden, Anadolu öğretmen liselerine de bir ölçüde karar verme yetkisinin tanınması olabilir.

Anadolu öğretmen liselerinde karma eğitim uygulanması ile öğrenciler gerçek toplumsal yaşamın gerektirdiği etkileşim ortamında eğitim görebileceklerdir. Ergenlik çağında bulunan bu gençlerin ayrı okullarda eğitim görmeleri onların duyuşsal gelişimlerine ve toplumsallaşmalarına olumsuz etkiler yapabilir. Karma eğitim uygulaması bu etkileri bir ölçüde kontrol altında tutabilir.

Öğretmenlerin (% 58), Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin sadece öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönlendirilmesi gerektiği görüşüne sahip olmalarındaki temel neden; bu okulların öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına kaynak teşkil etmesi gerektiği düşüncesinin bir uzantısı olarak görülebilir. Anadolu öğretmen liselerinin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları için kaynak

oluşturacak biçimde yapılandırılması bu okulların işlevlerini yerine getirebilmeleri bakımından önemlidir. Buna karşın, öğrencilerin sadece öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönlendirilmesi gerektiği görüşündeki (% 42) temel neden; öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün diğer mesleklere göre düşük görülmesi olabilir.

Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin birinci sınıftan itibaren öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönlendirilmesiyle, öğrenciler daha uzun bir yönlendirme sürecinden geçebilmektedirler. Bu durum ise, yönlendirmenin daha sağlıklı olmasına neden olabilecektir.

Elde edilen bulgulara göre; öğretmenlerin % 34'ü Anadolu öğretmen liselerinde belli branşlarda yetiştirilen öğrencilerin öğretmenler kurulu kararıyla yükseköğretimdeki aynı bölümlere sınavsız alınması gerektiğini belirtmişlerdir. M.E.B., Öğretmen Eğitim Genel Müdürlüğü yetkilileriyle yapılan görüşmeler sonucunda, 2547 sayılı Kanunda değişikliğe gidilerek, Anadolu öğretmen lisesi çıkışlı öğrencilerin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına sınavsız girişlerinin sağlanması yönünde girişimlerde bulunulmasının tasarladığı öğrenilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nun bu tasarısı öğretmenlerin % 34'ü tarafından desteklenmektedir.

Anadolu öğretmen liselerinin M.E.B.'na öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının ise Y.Ö.K.'e bağlı olması bu iki kurum arasında etkili bir eşgüdümün sağlanamamasına neden olabilmektedir. Ancak, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarıyla işbirliği yapmak, MEB'nun en çok üzerinde durduğu konulardan biridir. Bunun sağlanması halinde öğretmen yetiştirme konusundaki engellerin önemli ölçüde kaldırılacağı söylenebilir.

Öğretmenler tarafından Anadolu öğretmen lisesi öğrencileri gerekli bilişsel ve duyuşsal niteliklere sahip görülmemektedir. M.E.B. ile yapılan görüşmelerde, asil öğrencilerin daha kaliteli veya meslek kazandırıcı nitelikte olan okulların sınavlarını kazanmaları halinde Anadolu öğretmen liselerini tercih etmedikleri, kontenjanları doldurmak amacıyla yedek öğrencilerin alındığı öğrenilmiştir. Bu durum niteliği düşürücü etmenlerden biri olarak görülebilir.

Öğretmenlerin, öğrencilerde gözledikleri yetersizliğin kaynağı konusunda görüş birliği içinde olmadıkları söylenebilir. Anadolu öğretmen lisesi öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda, öğrencilerde gözlenen motivasyon eksikliğinin aileden uzak olma; yatılı okul hayatının monoton olması ve bunun öğrenciler üzerinde bezginlik, can sıkıntısı gibi olumsuz etkiler yaratmış olması, okulun amaçlarıyla öğrencilerin amaçları arasında koşutluk bulunmaması; öğretmenlerin öğrencileri motive etmede başarısız olması gibi etmenlere bağlı olarak ortaya çıkmış olabileceği yönünde görüşler elde edilmiştir.

Öğretmenlerin, Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin yetersizliklerinin nasıl giderilebileceği konusunda farklı görüşlere sahip oldukları bulunmuştur. Anadolu

öğretmen lisesi öğrencilerinin beş yıllık ilköğretimden sonra seçilmesini uygun gören öğretmenler (% 33); zaman uzadıkça öğrencilere bazı özellikleri kazandırmanın daha kolay olabileceğini düşünmüş olabilirler.

Öğretmenler, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının öğrenci kaynağının Anadolu öğretmen liselerinin olması gerektiğini düşünmektedirler. Çelenk (1988:78) tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre; öğretmen lisesi çıkışlı öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumları, diğer ortaöğretim kurumlarından gelen öğrencilere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Öğretmen liselerinin, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına kaynak teşkil etmesi sorunu XII. Milli Eğitim Şurası (M.E.B.: 1988) ile Öğretmen Yetiştirme Danışma Kurulu Toplantısı (M.E.B: 1989)'nda dile getirilmiş ve bu yönde çalışmaların yapılması konusunda görüşbirliğine varılmıştır. Bu durum, Anadolu öğretmen liselerinin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına kaynak teşkil edecek şekilde yapılandırılmasının gereğini ortaya koymaktadır.

Öğretmenler, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının ve öğretmenlik mesleğinin cazip hale getirilmesi sonucunda Anadolu öğretmen liselerinin öğretmen yetiştirmeye olan katkısının artabileceğini düşünmektedirler. M.E.B. öğretmenlik mesleğini yüceltmek ve çekiciliğini artırarak başarılı ve yetenekli öğrencilerin mesleğe yönelmelerini sağlamak amacıyla, 15 Haziran 1989 tarihli ve 3380 sayılı Kanunla üniversiteye giriş sınavında öğretmen yetiştiren programlara ilk on tercihi içinde yer verip kazanan öğrencilere burs ve yatılılık olanağı vermektedir. Bu yolla, Anadolu öğretmen lisesi öğrencileri bir ölçüde mesleğe çekilebilecektir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Üçüncü alt problemde öğretmenlerin Anadolu öğretmen liselerinde görev yapan öğretmenlerde bulunması gereken özellikler konusundaki görüşlerine başvurulmaktadır. Bu alt probleme ilişkin olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Anadolu öğretmen lisesi öğretmenlerinin % 68'i tüm öğretmenlerin dört yıllık lisans eğitiminden sonra belli aralıklarla hizmetiçi eğitimden geçilerek yetiştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin % 43'ü Anadolu öğretmen liselerine öğretmen seçmede en önemli ölçüt olarak en az beş yıl başarılı öğretmenlik yapmış olma koşulunun ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Öğretmenlerin % 96'sı Anadolu öğretmen lisesi öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim kurslarından geçirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

Öğretmenlerin % 55'i tüm öğretmenlerin hizmetiçi eğitim kurslarından geçirilmesi gerektiği görüşündedir.

Öğretmenlerin % 57'si Anadolu öğretmen lisesi öğretmenlerinin sınıf ortamındaki en önemli görevinin rehberlik etmek olduğu görüşünü benimsemektedir.

Bu görüşün benimsenmesi aşağıdaki gibi yorumlanabilir.

Anadolu öğretmen lisesi öğretmenlerinden dört yıllık lisans eğitiminden sonra belli aralıklarla hizmetiçi eğitim kurslarından geçirilerek yetiştirilmesi tercih edilmiştir. Bu durum hizmetiçi eğitim yoluyla öğretmenlerin yeni gelişmelerden haberdar olmak istedikleri şeklinde yorumlanabilir. Böylece öğretmenler mesleklerinin gereğini etkin bir biçimde yerine getirebileceklerdir. Hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitimin bir bütünlük oluşturacak biçimde yapılandırılması yoluyla, öğretmenler eksiklerini tamamlama ve gelişme olanağı elde edebilirler. Bu olanağın sunulmasıyla, öğretmenlerin kendilerine daha çok güven duymaları sağlanabileceği gibi, M.E.B.'nin kendilerine olan desteğinden dolayı mesleki doyum elde edebileceklerdir.

En az beş yıl başarılı öğretmenlik yapmış kişilerin Anadolu öğretmen liselerine öğretmen atanması, öğretmen yetiştirme amacına hizmet eden bu kurumlar için olumlu görülebilir. Böylece öğrencilere daha tutarlı bir öğretmen modeli sunulabilir ve bu öğrencilerin mesleğe yönelmeleri sağlanabilir. Diğer bir deyişle; öğrenciler başarılı öğretmenlerden etkilenir. Bu etkinin sonucu, öğretmenleriyle özdeşim kuran öğrenciler öğretmenlik mesleğine yönelebilir.

Elde edilen bulgular, öğretmenler arasında önemli bir hizmetiçi eğitim ihtiyacının bulunduğu şeklinde yorumlanabileceği gibi, öğretmenlerin kendilerine geliştirme isteği içinde oldukları biçiminde de yorumlanabilir.

Öğretmenlerin sınıf ortamındaki en önemli görevinin rehberlik etmek olduğu görüşünün benimsenmesi ve öğrenmede öğrenci aktivitesinin önemli görülmesi Anadolu öğretmen lisesi öğretmenlerinin modern eğitim anlayışına sahip olduklarını göstermesi bakımından önemlidir.

ÖNERİLER

A. Araştırmaya İlişkin Öneriler

Anadolu öğretmen lisesi programlarının çağdaş bir yapıya kavuşturulması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Bu amaçla:

- a) Meslek dersleri
- b) Alan dersleri
- c) Seçmeli dersler

Süre ve içerik yönünden yeniden incelenmeli, programların çağdaş program geliştirme anlayışına göre düzenlenmesi için gerekli tedbirler alınmalı, programlarda

yapılacak değişiklikler konusunda bu okullarda görev yapan öğretmenlerin de görüşlerine başvurulmalıdır.

Hazırlanan eğitim programlarıyla ilgili olarak sürekli araştırma geliştirme etkinlikleri yürütülmeli, bu amaçla M.E.B. Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü bünyesinde program geliştirme şubesi oluşturmalı ve bu konuda üniversiteyle işbirliğine gidilmelidir.

Anadolu öğretmen lisesi programları öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarını programlarıyla bütünlük oluşturulacak biçimde yapılandırılmalıdır.

Anadolu öğretmen liselerine öğrenci seçiminde çoktan seçmeli testler ve öğretmenliğe karşı tutumu ölçen ölçekler kullanılmalı, adayların öğretmenliğe yatkınlık düzeyini belirlemek amacıyla da mülakat yapılmalıdır.

Anadolu öğretmen liselerinde parasız yatılı uygulama sürmeli ve karma eğitime geçiş yolları aranmalıdır. M.E.B. ve Anadolu öğretmen liselerinin amacına en uygun öğrencilerin seçimini sağlamanın yanında, bu öğrencilerin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönetilmesi için Y.Ö.K. ile işbirliği yapılmalıdır.

Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının cazip hale getirilmesi amacıyla alınmış tedbirler kararlı bir biçimde uygulanmalı ve yeni tedbirler alma yolları aranmalıdır.

Öğretmen eğitiminde hizmetiçi eğitim hizmet öncesi eğitimin bir devamı olarak düşünülmeli ve Anadolu öğretmen lisesi öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim ihtiyaçları belirlenmeli, belirlenen ihtiyaçlar çerçevesinde sistemli, işlevsel ve etkin bir hizmetiçi eğitim programının hazırlanması yönünde çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Anadolu öğretmen liselerine öğretmen seçimi bu okulların özellikleri dikkate alınarak belli koşullar çerçevesinde yapılmalıdır.

B. Yeni Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler

Bu araştırmanın sadece bir boyutu ayrıntılı olarak ele alınabilir.

Anadolu öğretmen liselerindeki uygulamalara ilişkin öğrenci görüşlerine başvurulabilir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Yahya, Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Yeri. Ankara: Doğan Kitabevi, 1987.
- AKYÜZ, Yahya., Türk Eğitim Tarihi. Ankara: A.Ü.S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi. 1982.
- BURSALIOĞLU, Ziya, Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 154. 1987.

- CİCİOĞLU, Hasan., Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Orta Öğretim.** Ankara: A.Ü. Basımevi 1985.
- ÇELENK, Süleyman., "Eğitim Yüksekokulu Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları"** Konya: S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Uzmanlığı Tezi, 1988.
- KAYA, Yahya Kemal., İnsan Yetiştirme Düzenimiz.** Ankara: Nüve Matbaası. 1977.
- M.E.B., 12. Milli Eğitim Şurası.** İstanbul Milli Eğitim Basımevi. 1988.
- M.E.B., Öğretmen Yetiştirme Danışma Kurulu Toplantısı.** Ankara: Milli Eğitim Basımevi 1989.
- PEHLİVAN, Hülya, Öğretmen Liselerinin Öğretmen Yetiştirmedeki Yeri"** Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. 1992.